

יוצר בנתיבו האישי

לדמותו של אהרן ראובני

מאת אריה ליפשיץ

במצבים שונים של נפש האדם ו"ההתרחשויות שמסביבו. ואכן, קו ירכזי של ראייה פלאסטית אישית, השזורה אידיאה לאימית ומגמה חב"רית, עובר ביצירתו הבלטריסטית מראשית העשור הראשון, כשתיאר את חיי השומרים העברים בסיפורו "ליד הקיר" ובכמה סיפורים אחרים שנתפרסמו אז בירחון "האה" דית", ועד לטרילוגיה "על ירוש"לים" הכוללת את הרומאנים "ברא"שית המבוכה", "האנייה האחרונות" ו"שמות", ועד כל סיפוריו הקצרים שנאספו לאהרינה בכרך גדול.

הטרילוגיה הזאת, המעלה הוויית של הישוב הירושלמי בימי מלחמת העולם הראשונה, יבראשה הרומאן "שמות", היא הישגו של מספר-אמן החודר לפני-זלפנים אל לב גיבוריו ואל האירה של סביבתם. ראובני, כברנה, אינו מכסה על כיעורם ו"קדרותם של חיים עלובים וחסרי זקווה — חיים של ערעור אמונת היחיד והתרופפות ערכי החברה האנושית — אך זעיר פה זעיר שם בוקעת נקודת-האיר של אהבה ו"טיהור אדם, כמו אותו "פנס מת" קן" — כפי שברנר כתב על ראובני — "הבא להאיר אינו נקודה ממרחב העולם ההשוק".

ברומאנים הירושלמיים האלה אתה עשוי גם כיום לזהות מראה שכונה "שמות", היא הישגו של מספר-אמן סיבילי ומתענות, מופקרות ושוק"עות בטומאה ובזנות — אנשים נופ"לים לזרועות המוות ואנשים קמים ומתחדשים ששוב מתחזקת בהם ה"דבקות בירושלים, אותה דבקות אשר עדיה הגיעו בני העם מתוך החלוציות הברנרית-ראובנית שמ"מנה לא ימוש".

ואולם בין שקיים היה עולם מצי"אותי כפי שתואר בסיפורי ראובני — והוא עולם הנראה לקורא של מינו כמזוהה עם חלק מכריע של מציאות היסטורית ועם חלק מסויים של מציאות ביוגרפית — בין ש"היה ובין שלא היה, הרי אהרן ראובני הוא שברא אותו בכוח אמונתו הסיפורית והפיה בו תנועה וצליל ושיווה לו צבעים זריחות, עולם המזעזע את נפשנו ומכוון אותנו לראייה עצמית מעמיקה יותר, ראייה המביאה בניגלה ואף בדרכים סמויות לתיקון-חיים ולג"אולת-חיים.

אהרן ראובני הוא מאותם סופרים מעטים שכל עצמו — כיבוש עצמו. נתפתחה בו איזו רי"בונות פנימית, שאינה מניחה לו ליותר על אמיתו, להיכנע למישהו. כל ימיו מכונס הוא ומרוכז ביצירה המפעימה אותו — והעולם בלבבו. מה יבקש מן החוץ, והוא חובע הכל מעצמו. נתיב פילס לו אשר נתרחב לדרך של עשייה גדולה בספרות יבהגות. שום להיטות אין בו להיר"אות בקהל, גם לא במקומות שסופ"יים באים לשוח לא כל כך על המעסיק אותם בכתיבתם, אלא על העיסוקים והעסקים שמסביב לאותה כתיבה הכרוכים בפירסום ובטובת הנאה. מאז ומכבר נהג ראובני בכל אלה יישול, הזנחה. בשום פנים לא יכול היה להסתגל לאותם "ים" שבין סופרים ועורכים ומבק"ים למיניהם. וכיון שכך, זנחו גם אותו; פשוט, הסיתו את הדעת, כי קיים סיפור בירושלים שכל תכ"יתו יצירה לשמה — קידוש האמת שבה — זה שני דירת ומעלה.

והנה מאירע — פרס"ביאליק לספ"רות יפה הוענק לאהרן ראובני. מה שלא הנחינו וועדות-שופטים לספ"רות זה עשרות בשנים, באה וועדת-שופטים של השנה יכחנה ופסקה לכבודי ילזכותו של סופר אשר מעטים כמוהו תרמי בטיב ובהיקף נרהב כזה למיכליל היצירה העב"רית — הלא הם כעשרים וחמשת ספריו המקוריים בשירה ובסיפור, במחקר תרבויות העמים השמיים הקדומים, בביקורת הספרות, בהגות יבבלשנות, בפובליציסטיקה — ו"נמיספר הזה ספרים נחשבים, ש"זירגם ראובני לעברית מרוסית, אנגלית, צרפתית וגרמנית.

אהרן ראובני, בן דורו של יוסף חיים ברנר, דמות מופלאה היא ב"מעשי חיי ובפעילותו הרוחנית מאז שלתי המאה התשע"עשרה ברוסיה ועד ימינו בירושלים. דמות של מהפכן, ספרא וסייפא. עודו צעיר פעיל היה ראובני בתנועת הפועלים היהודית שבאוקראינה, יצא להגן שם על יהודים מפני פורעים, נאסר והוגלה לסיביר, עד שלאחר תלאות ינדודים בדרכי מנג'וריה וסין הגיע לארץ-ישראל. זה היה בתחילת 1910. ברנר, שהקדים לעלות בשנה אחת, הוא שהכניס את ראובני אל הספרות העברית כאשר תירגם חיבוריו הראשונים מאידיש וקירבז מאוד, גם כתב על סיפורי ראובני דברי הערכה חיוביים.

עתה כשאנו באים לומר משהו על אותו מפעל ספרותי רב-צדדי, ש"ראובני העניק לקורא העברי שישים שנה ומעלה, מופנות תשומת-לבנו והתעניינותנו המתודשת קודם כל אל ראובני המספר, הריף-המבט ו"רגיש-הנפש, מבוני הרומאן העברי רחב-היריעה, מספר שהעלה את המעבר הגורלי מחיי גולה לחיי הארץ, ואף המצוקות הגדולות שבי השתרשות הישוב העברי הקטן בי ימים ההם. יכולת לו לראובני להקיף הסיבות-חיים שלמות בבהירות ה"תיאור ובלשון מדוייקת, בדומה ל"רומאניסטים הצרפתיים זולא ובאלי זאק, והוא נותן לבו לתנועתו הפני"מית של הסיפור ולעלילתו הנרחבת